

Rådgivning i skolen

Nord-Trøndelag fylkeskommune

Forvaltningsrevisjon nr 1700-1/2008

Forord

KomRev Trøndelag IKS har i perioden september til desember 2008 gjennomført en forvaltningsrevisjon med tittel "Rådgivning i skolen" i Nord-Trøndelag fylkeskommune. Prosjektet er bestilt av kontrollutvalget som del av Plan for forvaltningsrevisjon 2008-2011. Planen ble behandlet i kontrollutvalget 20.05.08 og i fylkestinget 12.06.08.

Vår kontaktperson i fylkeskommunen har vært funksjonsleder Toril Haugland ved Avdeling for videregående opplæring.

Vi takker for god samarbeid.

Steinkjer 14.01.09

Tove Melgård
Oppdragsansvarlig revisor

Marte Bjørnelv (*sign*)
Prosjektleder

Innholdsfortegnelse

0 Sammen drag	4
1 Innledning/bakgrunn	6
1.1 Politiske målsettinger	6
1.1.1 Kunnskapsløftet.....	6
1.1.2 St.mld 16 (2006-2007) ”...og ingen sto igjen”	6
1.1.3 Fylkestingets målsettinger.....	6
1.2 ”Flere gjennom”	6
1.3 Kontrollutvalgets bestilling	7
2 Problemstillinger	8
2.1 Avgrensning	8
3 Gjennomføring og metode	8
3.1 Om dataenes gyldighet og relevans.....	9
4 Elevenes oppfatning av rådgivningen i skolen.....	10
4.1 Rådgivning i ungdomsskolen.....	10
4.2 Rådgivning i videregående skole	11
5 Fylkeskommunens fagansvar for yrkesveiledning i ungdomsskolen.....	14
5.1 Revisjonskriterium	14
5.2 Data	14
5.2.1 Rådgivernes arbeid opp mot ungdomsskolen.....	14
5.2.2 Sentralt koordinerte tiltak.....	15
5.3 Vurdering	16
6 Delt rådgivningstjeneste	17
6.1 Revisjonskriterier	17
6.2 Data	18
6.3 Vurdering	22
7 Konklusjon	23
8 Høring.....	24
Litteraturliste	25

0 Sammendrag

KomRev Trøndelag IKS har på oppdrag fra kontrollutvalget i Nord-Trøndelag fylkeskommune gjennomført en forvaltningsrevisjon med tittelen **Rådgivning i skolen**. Rapporten er utarbeidet på grunnlag av spørreundersøkelser til elever, rådgivere og kontaktlærere ved de videregående skolene i fylket, i tillegg til dokumentanalyse og intervju med representanter for fylkesadministrasjonen. Utgangspunktet for rapporten er følgende problemstillinger:

- Hvordan oppfatter elevene rådgivningen i skolen?
- I hvilken grad ivaretar fylkeskommunen sitt fagansvar for yrkes- og utdanningsveiledning i ungdomsskolen?
- Er ordningen med delt rådgivningstjeneste i videregående skole implementert i tråd med fylkestingets vedtak?

Våre undersøkelser viser at elevene i Nord-Trøndelag jevnt over er fornøyd med den rådgivningen de får på både ungdomsskolen og videregående skole om valg av videre utdanning og yrke. Samme tendens ser vi i Utdanningsdirektoratets elevundersøkelse. Det er imidlertid en del elever som mener de ikke får den informasjon og veiledning de har behov for. Gjennomgangen viser også at en del elever i VG3 (tredjeårselevne) ikke vet hvem som er rådgiver på sin skole. Dette tyder på at rådgiverne kan bli enda flinkere til å synliggjøre seg selv på skolen og hva de kan bidra med overfor elevene. Vi fikk inn svar fra kun en liten andel av elevene i videregående skole (400 elever), og det er grunn til å tro at utvalget er noe skjevt. Dette er viktig å ha i mente i tolkningen av resultatene fra spørreundersøkelsen.

Gjennomgangen viser at fylkeskommunen ivaretar sitt fagansvar for yrkes- og utdanningsveiledning i ungdomsskolen på en tilfredsstillende måte. Fylkeskommunen har iverksatt flere tiltak for å ivareta sitt fagansvar, så som rådgivernettsverk på ulike nivå og tilrettelegging for kompetanseutvikling/videreutdanning for rådgivere i ungdomsskolen. Det er færre rådgivere i ungdomsskolen enn i videregående skole som tar videreutdanning. Dette kan ha sammenheng med trang kommuneøkonomi.

Rådgiverne ved de videregående skolene og fylkesadministrasjonen mener samarbeidet med ungdomsskolene jevnt over er godt, men at det fortsatt er muligheter for forbedring.

Ordningen med delt rådgivningstjeneste er innført ved alle videregående skoler i fylket. Fylkestingets vedtak om å opprette koordinerende organ for rådgivning i skolen er fulgt opp, i likhet med tiltak for å bidra til å videreutvikle regionale rådgivernettsverk i regionen og kompetansehevingstiltak for karriererådgivere.

Gjennomgangen viser at fylkeskommunens fokus på karriereveiledning ikke har gått direkte på bekostning av den sosialpedagogiske rådgivningen, men at sistnevnte er svekket *relativt* i forhold til karriereveiledningen. Sosialpedagogiske rådgivere har i likhet med karriereveilederne fått tilbud om kompetanseheving, men det er ikke satt tilsvarende krav til gjennomføring til denne gruppen. Revisjonen mener at man for å styrke rådgivningen i skolen også må fokusere på den sosialpedagogiske delen.

For at delt rådgivningstjeneste skal fungere til beste for *hele* eleven, er det nødvendig med god koordinering av tilbudet til elever med sammensatte behov. Dette gjøres noe ulikt på skolene i dag, og det gjenstår noe samordning av innsatsen for at dette skal bli et best mulig

tilbud. Revisjonen mener det er viktig med økt bevissthet rundt lærernes rolle i rådgivningen, og revisjonen anbefaler at fylkeskommunen også setter fokus på dette.

1 Innledning/bakgrunn

Opplæringsloven med forskrifter gir elevene rett til rådgivning om utdanning, yrkestilbud og yrkesvalg og om sosiale spørsmål. Skoleeier har ansvar for rådgivningstjenesten, og har frihet til å tilrettelegge rådgivningstjenesten ut fra de lokale behov og forutsetninger.

Det har de senere årene vært økende politisk oppmerksomhet om rådgivning i skolen.

1.1 Politiske målsettinger

1.1.1 Kunnskapsløftet

Kunnskapsløftet innebærer en rekke endringer i skolens innhold, struktur og organisering. Reformen startet i august 2006 og var fra høsten 2008 fullt implementert på alle årstrinn i grunnskole og videregående skole. Stortinget ga i juni 2004 sin tilslutning til hovedlinjene i Kunnskapsløftet gjennom behandlingen av Stortingsmelding nr. 30 (2003-2004) *Kultur for læring*. I stortingsmeldingen (kapittel 5.5) heter det:

”I løpet av skoletiden er to valg særlig viktige: Overgangen fra ungdomstrinnet til videregående opplæring og valgene i videregående opplæring med sikte på yrke, fagskoleutdanning eller høyere utdanning. Rådgivningen som elevene tilbys, skal bidra til å gi en opplæring tilpasset den enkeltes forutsetninger og gi muligheter for å klare seg i arbeidslivet. Videre vil god rådgivning kunne føre til færre omvalg og dermed bedre gjennomføring.”

1.1.2 St.mld 16 (2006-2007) ”...og ingen sto igjen”

I Stortingsmelding nr 16 (2006-2007) *...og ingen sto igjen*, slås det fast at mange elever går ut av grunnskolen uten tilstrekkelige kunnskaper om hvilke muligheter videregående opplæring tilbyr. Det er i tillegg et betydelig problem med frafall i videregående opplæring. Frafallet skyldes ifølge stortingsmeldingen blant annet begrensninger i rådgivningen. På bakgrunn av dette ble det i meldingen varslet tiltak for å minske frafall i skolen. Et av tiltakene er satsing på karriereveiledning. Rådgivningstjenesten skal styrkes blant annet ved at rådgivningen som hovedregel skal deles mellom sosialpedagogiske formål og yrkes- og utdanningsveiledning.

1.1.3 Fylkestingets målsettinger

Fylkestinget har som uttalt målsetting for utdanningssektoren at gjennomføringsgraden skal økes for elever, lærlinger og lære kandidater i videregående opplæring. Gjennom god karriereveiledning skal det legges til rettet for bevisste valg av utdanning og yrke (FT-sak 07/42 / FT-sak 08/42 Kvalitetsmelding for videregående opplæring i Nord-Trøndelag 2007 og 2008).

1.2 ”Flere gjennom”

”Flere gjennom” er fylkeskommunens satsing for å øke gjennomføringen i videregående opplæring. Prosjektet ble vedtatt av fylkestinget i desember 2006 (FT 74/2006), og startet opp 01.08.07. Prosjektperioden går fram til 2010, og det er avsatt 5 millioner kroner per år i 3 år

til arbeidet. Ifølge prosjektbeskrivelsen er et av hovedmålene med prosjektet at ved utgangen av prosjektperioden skal minst 80 % av ungdommene i Nord-Trøndelag gjennomføre videregående opplæring. I FT-sak 08/42 legges det opp til å øke målsettingen til 90 %, for å harmonere med tall i de nasjonale statistikkene¹.

Med ”fullført videregående opplæring” menes at eleven/lærlingen har bestått alle årstrinn i videregående opplæring som fører til vitnemål eller fag-/svennebrev. Normert tid er 4 år for elever og 5 år for lærlinger (jf definisjon fra SSB). Tall fra SSB pr 16.10.08 viser følgende for gjennomføring i Nord-Trøndelag i dag:

Av de som begynte i videregående opplæring i 2002 i Nord-Trøndelag:

- 58 % fullførte på normert tid
- 11 % fullførte på mer enn normert tid
- 8 % er fortsatt i videregående opplæring i 2007
- 8 % har gjennomført, men ikke bestått
- 15 % har sluttet underveis

Statistikken viser at det er forskjell mellom kjønnene, ved at jenter fullfører i større grad enn gutter (75 % mot 65 % i Nord-Trøndelag). Tall for hele landet viser at elever på allmennfaglige (studieforberedende) program fullfører i større grad enn elever på yrkesfaglige program (83 % mot 55 %).

Om tiltak for å bedre gjennomføringen i videregående opplæring, står det følgende i prosjektbeskrivelsen til ”Flere gjennom”: *”Tiltak her vil være knyttet til riktig førstevalg for nye elever, og bidra til at elevenes forventninger harmonerer mer med den virkeligheten de møter i videregående skole”* (s. 1). Eksempler på tiltak i prosjektet er fraværsoppfølging, karriereveiledning og økt fokus på overgangen fra ungdomsskole til videregående skole.

1.3 Kontrollutvalgets bestilling

Rådgivningstjenesten er viktig både i forhold til gjennomføringen i videregående skole og kvalitet i opplæringen. Kontrollutvalget ønsket å få en rapport som beskriver og vurderer hvordan rådgivningen i skolen i Nord-Trøndelag fungerer.

Prosjektet kan bidra med informasjon og være et supplement til fylkeskommunens egne evalueringsprosjekt og den følgeforskning som går omkring tiltakene som er satt i verk for å bedre gjennomføringen i den videregående skolen i fylket.

¹ ”Selv om Nord-Trøndelag ligger over landssnittet i forhold til gjennomføring, må dette være en av våre aller viktigste oppgaver i tiden fremover. Målsettingene som har fulgt prosjektet ”Flere gjennom” er basert på egeninnhentede tall fra sektoren, og ligger derfor på et annet ”nivå” enn de tall vi får i den nasjonale utdanningsstatistikken. Dette har ført til noe forvirring i forhold til grad av måloppnåelse. Prosjektmålene må derfor justeres, slik at de i større grad harmonerer med de tall vi får i den nasjonale statistikken. Ut fra dette vil det være naturlig at vi har en ambisjon om at vi når en gjennomføringsgrad på 90 %, som erstatning for dagens 80 % (FT-sak 08/42).

2 Problemstillinger

Med utgangspunkt i kontrollutvalgets bestilling og informasjon innhentet i planleggingsfasen ble følgende problemstillinger valgt for prosjektet:

1. **Hvordan oppfatter elevene rådgivningen i skolen?**
2. **I hvilken grad ivaretar fylkeskommunen sitt fagansvar for yrkes- og utdanningsveiledning i ungdomsskolen?**
3. **Er ordningen med delt rådgivningstjeneste i videregående skole implementert i tråd med Fylkestingets vedtak?**

2.1 Avgrensning

Undersøkelsen er avgrenset til å omfatte rådgivere og kontaktlærere i *videregående* skole. Vi har ikke vært i kontakt med rådgivere ved ungdomsskolene. Dette er gjort av hensyn til ressursbruken i prosjektet, og fordi fylkeskommunen har et overordnet fagansvar for utdannings- og yrkesveiledning i ungdomsskolen jf. St.mld nr 30 (2003-2004).

Dette forvaltningsrevisjonsprosjektet ser kun på en liten del av virkemidlene i ”Flere gjennom”, og evaluerer ikke rådgivningens effekt på gjennomføringsgraden i videregående opplæring. Fylkeskommunen skal selv evaluere hele prosjektet ”Flere gjennom”, men dette er ikke gjort per i dag.

Vi har valgt å gi prosjektet tittelen ”Rådgivning i skolen”, for å understreke at rådgivning er hele skolens ansvar, jf St.mld nr 16 (2006-2007). I rapporten brukes begrepene ”karriereveiledning” og ”yrkes- og utdanningsveiledning” om hverandre.

3 Gjennomføring og metode

Undersøkelsen er utført i henhold til Norges kommunerevisorforbunds (NKRF) Standard for forvaltningsrevisjon, RSK 001. Revisor må utføre forvaltningsrevisjonen systematisk, og vurderinger og konklusjoner må bygge på pålitelige og gyldige data som gir et reelt bilde av situasjonen. Problemstillingene er besvart på grunnlag av informasjon framkommet i spørreundersøkelser, intervju og analyse av dokumenter.

Hoveddatakildene er to spørreundersøkelser gjennomført blant henholdsvis elever og rådgivere og kontaktlærere i fylket. I undersøkelsene ble disse gruppene spurt om sin erfaring med rådgivning i skolen. Spørreundersøkelsen til alle elevene i videregående skole i Nord-Trøndelag ble distribuert via den digitale læringsplattformen ”It’s learning”. Vi mottok svar fra 400 elever. Blant disse er jenter (62 %) og elever fra studieforberedende fag (64 %)

overrepresentert. Elever fra alle de videregående skolene og alle tre årstrinn er representert i materialet.

Spørreundersøkelse ble sendt til alle rådgiverne ved de videregående skolene i fylket, samt et tilfeldig utvalg kontaktlærere ved fire skoler via e-post. Svarprosenten her var ca. 50.

Utdanningsdirektoratet gjennomfører brukerundersøkelser blant elever og lærere i skolen, sist våren 2008. Elevundersøkelsen kartlegger elevenes opplevelse av skolehverdagen, og elevene på 10. trinn og i VG1 har også fått anledning til å uttale seg om utdannings- og yrkesveiledningen de får. Resultatene fra Elevundersøkelsen publiseres på Skoleporten.no, og i denne rapporten viser vi til noen av resultatene fra Nord-Trøndelag.

I tillegg til spørreundersøkelsene har vi hatt samtaler med funksjonsleder ved Avdeling for videregående opplæring i fylkeskommunen og prosjektleder for prosjektet "Flere gjennom".

3.1 Om dataenes gyldighet og relevans

I en spørreundersøkelse kan det alltid forekomme mulige feilkilder i undersøkelsen, blant annet som følge av forskjellig oppfatning av begreper og misforståelse. For å unngå dette så lang som mulig har respondenter fra målgruppene kvalitetssikret spørreundersøkelsene.

Det er også viktig å være oppmerksom på at motivasjonen for å svare på slike undersøkelser kan medføre skjevheter i utvalget. Det vil blant annet være naturlig å anta at det er de mest interesserte elevene/rådgiverne/kontaktlærere som svarer på en slik undersøkelse.

Spørreundersøkelsen til elevene ble ikke distribuert via e-post på grunn av fylkeskommunens tidligere erfaringer med dette. Erfaringene derfra viser at elevene i svært varierende grad bruker sin ntfk.no-e-postadresse, og at de dermed er vanskelig å nå via denne kanalen. Undersøkelsen ble derfor distribuert ved at en lenke ble lagt inn i et fag kalt "Spørreundersøkelse om rådgivning" i den digitale læringsplattformen "It's learning". Alle elevene ved de videregående skolene i fylket skulle da få invitasjon og lenke til undersøkelsen opp som "nyhet" på sin startside på "It's learning". Det ble i sendt ut i alt tre meldinger på It's learning om undersøkelsen: Et varsel om at den var på vei; videre selve undersøkelsen, og deretter en påminnelse. Undersøkelsen var frivillig for elevene.

På grunn av distribusjonsmåten har vi ikke hatt kontroll med hvem og hvor mange som har mottatt invitasjon til undersøkelsen, og vi kan derfor ikke stadfeste en svarprosent. 400 elever er kun en liten andel av det totale antall elever som går i videregående skole i Nord-Trøndelag i dag, og resultatene må derfor tolkes med forsiktighet. Datatilfanget til problemstillingen om elevenes oppfatning av rådgivningen styrkes ved at vi også inkluderer resultatene fra Utdanningsdirektoratets Elevundersøkelse 2008.

På grunn av det lave antallet svar fra elevene, og for å unngå identifikasjon av enkeltrådgivere, vil vi ikke presentere resultater fra den enkelte skole eller sammenlikne enkeltskoler.

Intervju er verifisert av informantene i etterkant for å rette opp faktafeil og oppklare eventuelle misforståelser.

Selv om en liten del av elevene i videregående skole har svart på vår spørreundersøkelse, mener vi at metodene og datakildene som er brukt i prosjektet til sammen er med på å gi et bredt bilde av situasjonen.

4 Elevenes oppfatning av rådgivningen i skolen

Problemstillingen om elevenes oppfatning av rådgivningen i skolen er *beskrivende* og vurderes ikke opp mot revisjonskriterier. Under vil vi gjengi de viktigste funnene fra vår spørreundersøkelse samt utvalg fra Utdanningsdirektoratets elevundersøkelse våren 2008. Vi vil også referere til aktuell forskning på området.

4.1 Rådgivning i ungdomsskolen

Spørreundersøkelsen til elevene inneholdt spørsmål om *yrkes- og utdanningsveiledningen* elevene fikk mens de gikk på ungdomsskolen.

Omfang

Nesten 60 % av de som besvarte undersøkelsen svarer at de fikk hjelp eller veiledning på ungdomsskolen til å velge hva de skulle gjøre etter grunnskolen. Blant de elevene som fikk hjelp har rådgiver vært den som har bidratt mest i forbindelse med valg av videregående skole og utdanningsprogram. Elevene har også fått hjelp av kontaktlærer og andre lærere.

Undersøkelsen viser at rådgivningen i stor grad foregår som individuelle samtaler mellom rådgiver og elev, men også i grupper og på fellesmøter på skolen. Flertallet av de som svarte oppgir at de blir kalt inn til rådgivningstime, mens de resterende svarer at de selv tok kontakt med rådgiver og bestilte time.

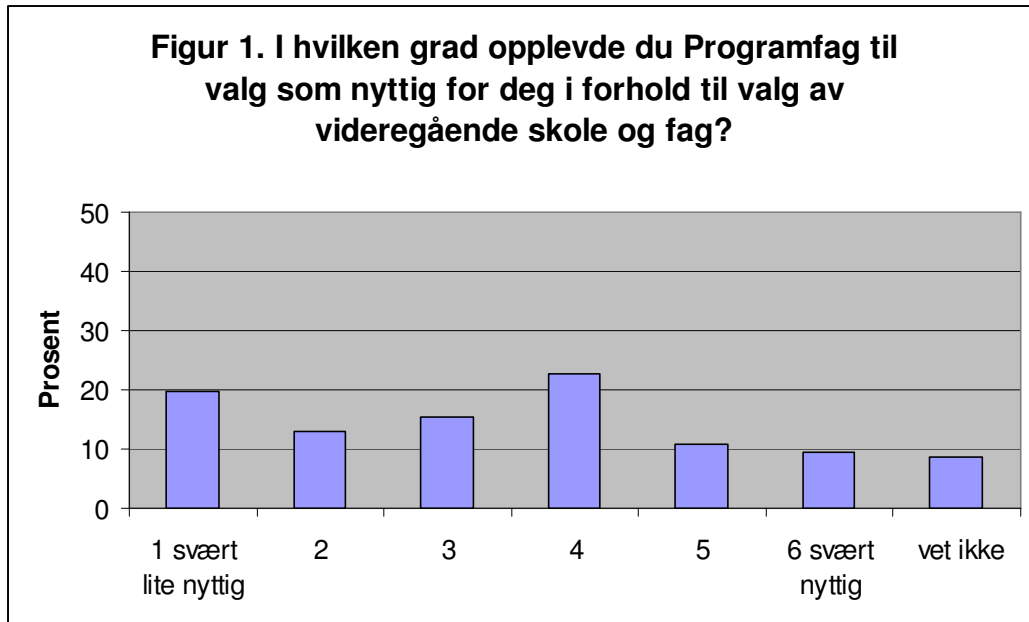
Kvalitet og nytteverdi

Elevundersøkelsen fra Utdanningsdirektoratet, viser at elevene jevnt over er godt fornøyd med den informasjon de har fått fra ungdomsskolen i forhold til å velge type videregående opplæring. 56 % oppgir at de er fornøyd eller svært fornøyd.

Programfag til valg – Utdanningsvalg

Faget ”Programfag til valg” hadde en lang oppstartsfase. Til å begynne med var det bare de skolene som selv ønsket å prøve ut faget som ga dette tilbudet. Det ble vurdert ulike opplegg, og det var få konkrete føringer fra fylkeskommunens side. Lokale tilpasninger i forhold til egne forutsetninger ble vektlagt. Fra høsten 2008 ble faget obligatorisk og endret navn til Utdanningsvalg. Det er fastsatt ny læreplan i faget (jf. St.mld nr 31 (2007-2008) *Kvalitet i skolen*). I faget får ungdomsskoleelevene fra og med 9. trinn prøve ut aktiviteter forankret i utdanningsprogram i videregående opplæring gjennom 1-3 dager utplassering i videregående skole. Formålet med faget er blant annet å gi ungdomsskoleelever best mulig grunnlag for videre valg av utdanning.

Som figur 1 viser, oppgir elevene at de i svært varierende grad opplevde faget Programfag til valg som nyttig i forhold til valg og videregående skole og fag der. Spørsmålet ble kun stilt til elevene i VG1, som har hatt dette faget i ungdomsskolen.

Hvem påvirker valgene?

Vår spørreundersøkelse bekrefter at elevenes utdanningsvalg først og fremst påvirkes av familien, og deretter venner og veiledning fra rådgiver. Dette er i tråd med resultater fra flere forskningsprosjekter på området. En beskrivelse av denne forskningen finnes i en rapport fra Sintef fra september 2008 (Buland og Mathiesen: *Gode råd? En kunnskapsoversikt over feltet yrkes- og utdanningsrådgivning, sosialpedagogisk rådgivning og oppfølgingstjeneste i norsk skole*).

4.2 Rådgivning i videregående skole

Spørsmålene til elevene om rådgivningen på videregående skole omhandlet både karriereveiledning og sosialpedagogisk rådgivning.

Behov og omfang

Behovet for rådgivning kan variere etter hvor i utdanningsløpet eleven befinner seg. Av de som svarte på spørreundersøkelsen sier to tredeler av elevene at de har hatt behov for veiledning etter at de begynte på videregående skole. Behovet øker når de nærmer seg slutten av videregående.

Ca 30 % av de som svarte på undersøkelsen sier de har fått veiledning av karriererådgiver i forhold til videre studier og/eller yrkesvalg, og dette tallet øker til 35 % for (VG3) tredjeårselevne. Flertallet av elevene (85 %) som ønsker råd og veiledning oppsøker rådgiver på eget initiativ. Spørreundersøkelsen viser at de fleste foretrekker individuell rådgivning, eventuelt en kombinasjon av individuell og gruppebasert rådgivning.

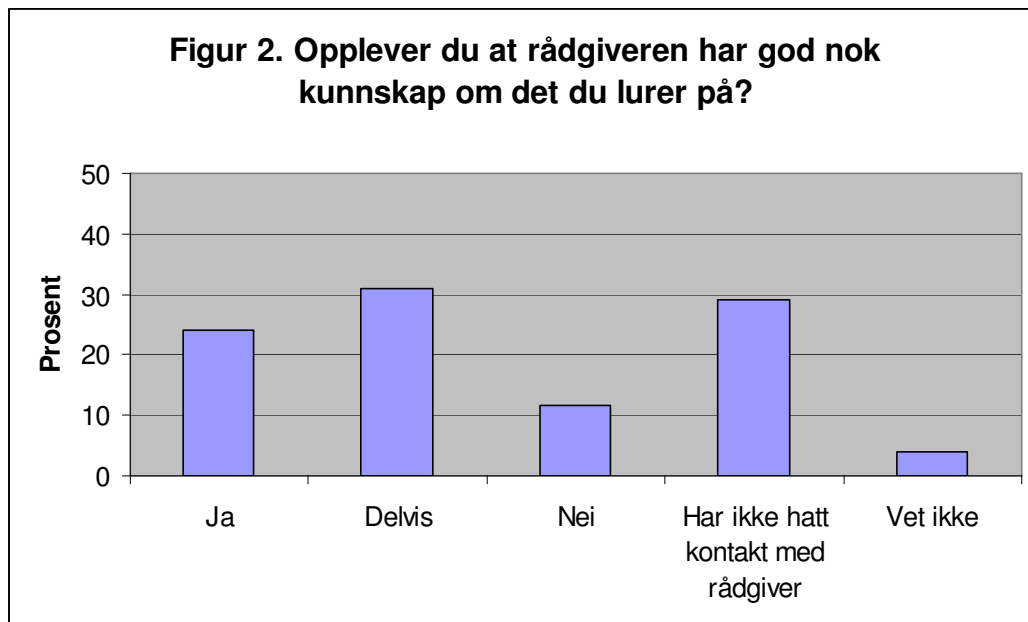
Undersøkelsen viser at rådgiver ikke er elevenes viktigste kilde til informasjon om studier og yrkesvalg. Internett er en klar vinner, deretter brosjyrer og trykt materiell, samt venner. På fjerdeplass kommer skolens rådgiver.

Kjennskap til rådgiverne

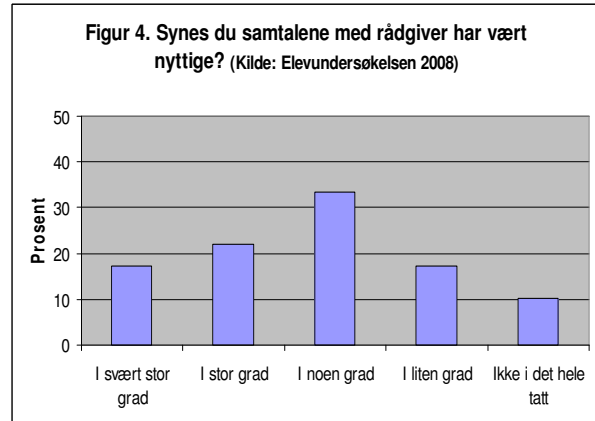
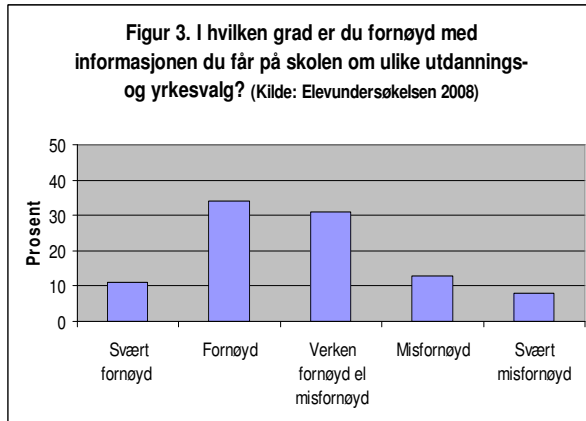
På spørsmål om elevene vet hvem som er rådgivere på skolen sin, svarer 23,5 % at de *ikke* vet hvem dette er. Elevene i VG1 (førsteårselevne) har dårligst kjennskap, med 36,5 % som oppgir at de ikke vet hvem rådgiver(ne) er. Noe av forklaringen på dette kan være at elevene på det tidspunkt undersøkelsen ble gjennomført, har gått på videregående skole i kun 3 måneder. Undersøkelsen viser også at i VG3 (tredjeårselevne) er det fremdeles 13,5 % som ikke vet hvem rådgiver(ne) på deres skole er.

Kvalitet og nytteverdi

Elevene ble i undersøkelsen stilt spørsmål om de opplever at rådgiveren har god nok kunnskap om det de lurer på. Svarfordelingen vises i figur 2. Kun 12 % av elevene svarer "nei" på dette spørsmålet, og flertallet av elevene er enten helt eller delvis fornøyd med rådgiverens kunnskap.

Dette er i tråd med resultatene fra Elevundersøkelsen 2008, som vist i figur 3 og 4. Her ser vi at mange av elevene gir kvaliteten på rådgivningen en score "midt på treet", men at det er flere som er fornøyd enn misfornøyd.

Elevenes bevissthet omkring yrkes- og utdanningsvalg

Valg i ungdomsskolen og videregående skole legger grunnlag og gir muligheter og begrensninger i forhold til framtidige yrkes- og utdanningsmuligheter. I spørreundersøkelsen ble elevene spurt om de vet hva de har lyst til å gjøre når de er ferdig med videregående skole. Resultatene viser at 77 % av elevene helt eller delvis vet hva de har lyst til å gjøre videre. Undersøkelsen viser naturlig nok at det er større usikkerhet blant elever som går studieforbereidende retning enn de som går yrkesfag.

82 % av de som har svart på spørreundersøkelsen er godt tilfreds med de valgene av programfag de har gjort. Nærmere 13 % oppgir at de ikke er fornøyd. Til tross for noe misnøye svarer nesten 94 % at de tror de kommer til å fullføre det utdanningsprogrammet de har begynt på. For de som ikke tror de kommer til å fortsette, er omvalg til annet utdanningsprogram det mest aktuelle.

Sosialpedagogisk rådgivning

Spørreundersøkelsen inneholdt spørsmål om hvem de henvender seg til dersom de har problemer på skolen av noen slag som ikke gjelder fag, men for eksempel trivsel og psykisk helse. Her svarer elevene at de helst tar kontakt med kontaktlærer, helsesøster og sosialpedagogisk rådgiver – i den rekkefølgen. 15 % av elevene svarer at rådgiver eller kontaktlærer tar aktivt kontakt med han/henne i forhold til å hjelpe hvis eleven ikke har det bra på skolen. 23 % svarer nei på dette spørsmålet, og de resterende vet ikke, eller opplever at problemstillingen ikke er relevant for dem.

5 Fylkeskommunens fagansvar for yrkesveiledning i ungdomsskolen

5.1 Revisjonskriterium

I Stortingsmelding nr 30 (2003-2004) om Kunnskapsløftet legges fagansvaret for yrkesveiledningen i grunnskolens ungdomstrinn til fylkeskommunen².

Problemstillingen om hvordan fylkeskommunen ivaretar sitt fagansvar for yrkesveiledning i ungdomsskolen vurderes opp mot følgende revisjonskriterium:

- Fylkeskommunen skal ivareta sitt fagansvar for yrkesveiledning i ungdomsskolen gjennom å
 - bidra til et godt samarbeid, og
 - informere grunnskolen om tilbud i videregående skole.

5.2 Data

Overgang mellom skoleslagene kan være et ”kritisk punkt” for elevene, og en skjev start kan resultere i frafall i videregående skole. I videregående opplæring tilbys elevene 12 utdanningsprogrammer; tre studieforbereidende og ni yrkesfaglige. Elevene søker seg inn på utdanningsprogram (tidl. studieretninger), hvor de etter hvert velger programfag (tidl. studieretningsfag). Det er med andre ord mye å ha oversikt over – både for elever og rådgivere i ungdomsskolen. Fylkeskommunens fagansvar for yrkesveiledningen skal bidra til å heve kvaliteten på rådgivningen i ungdomsskolen, og dette skal igjen bidra til at elevene i størst mulig grad tar valg som er riktige for dem.

Stortinget har økt ressursene til rådgivning i skolen de to siste årene (2007 og 2008). I rundskriv nr 08-08 fra Kunnskapsdepartementet til fylkeskommunene er det vektlagt at en skal styrke rådgivningen i videregående opplæring spesielt rettet mot ungdomstrinnet. Dette er gjort med bakgrunn i St.mld 16 (2006-2007), som viser at mange elever går ut av grunnskolen uten tilstrekkelige kunnskaper om valgmulighetene i videregående skole. Styrkingen er gjort ved å øke rammetilskuddet til fylkeskommunene.

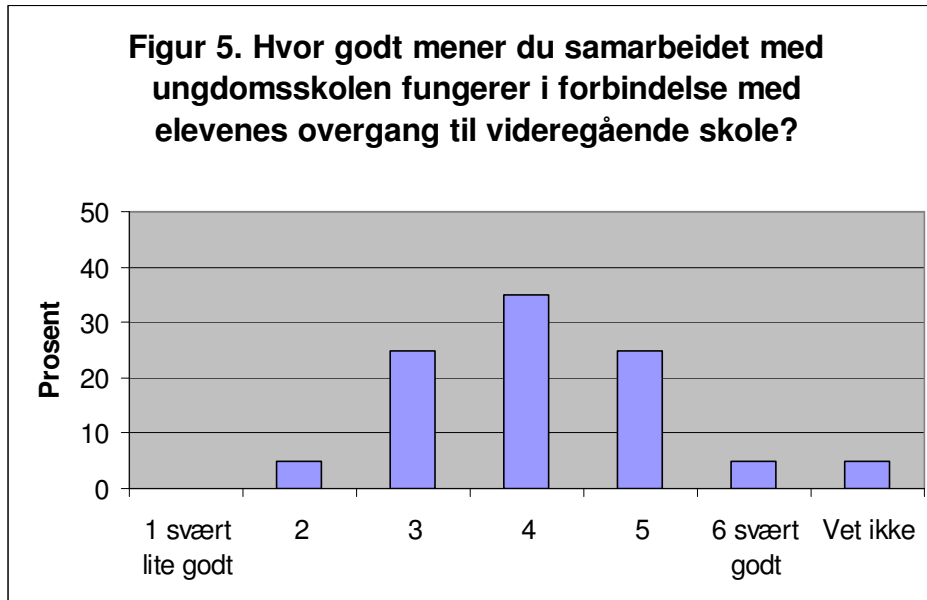
5.2.1 Rådgivernes arbeid opp mot ungdomsskolen

Alle karriereveilederne som har svart på vår undersøkelse, har deltatt i informasjonsarbeid rettet mot elever i ungdomsskolen. Dette informasjonsarbeidet foregår på flere måter: Alle har hatt kontakt med rådgivere på ungdomsskolen og deltatt på informasjonsmøter med foreldre og elever på ungdomstrinnet. Dette bekreftes i intervju med fylkesadministrasjonen. Et stort flertall oppgir også at de har hatt besøk av elever fra ungdomsskolen på videregående skole i forbindelse med at det arrangeres Åpen dag. Mange har også hatt kontakt med kontaktlærere på ungdomsskolen. Enkelte nevner også hospiteringer og informasjonsarbeid som skjer mot ungdomsskolens rådgivere i forbindelse med nettverkssamlinger.

² Fylkeskommunens fagansvar for yrkesveiledning i ungdomsskolen er foreslått i St.mld nr 30 (2003-2004). Avdeling for videregående opplæring tok i 2005 kontakt med Utdanningsdirektoratet for å avklare nærmere hva dette innebar. Stortinget fattet ikke noe eget vedtak om fylkeskommunens ansvar for yrkesveiledning i ungdomsskolen, men sluttet seg til stortingsmeldingen.

Et stort flertall av karriereveilederne har også deltatt i møter om enkeltelever før overgangen fra ungdomsskole til videregående skole. Rådgiverne oppgir at ungdomsskole og videregående skole tar initiativ til slike møter.

På spørsmål om hvor godt rådgiverne mener samarbeidet med ungdomsskolen fungerer i forbindelse med elevenes overgang til videregående, er svarfordelingen noe spredt, se figur 5.

Figuren viser at samarbeid fra den videregående skolens side oppleves som relativt godt, men at det her fortsatt er et forbedringspotensial. Kommentarer i åpne spørsmål viser at rådgiverne mener man fortsatt har en del å hente på samarbeidet med ungdomsskolen, og at ansatte ved begge skoleslagene kan bli flinkere til å trekke veksler på hverandres kompetanse.

5.2.2 Sentralt koordinerte tiltak

Ifølge funksjonsleder ved Avdeling for videregående opplæring ivaretar fylkeskommunen sitt fagansvar for yrkes- og utdanningsveiledning i ungdomsskolen gjennom en rekke tiltak:

Fylkeskommunen er ansvarlig for regionalt rådgivernetverk i Nord-Trøndelag der rådgivere fra både videregående skole og grunnskole deltar. Nettverket bidrar til kunnskapsdeling og samarbeid mellom rådgiverne, og trekker inn eksterne ressurser/samarbeidspartnere ved behov. Fylkeskommunen tilbyr årlige nettverkssamlinger for rådgivere. Ifølge funksjonsleder er det bra oppslutning fra ungdomsskolene både når det gjelder nettverkssamarbeidet og rådgiversamlingene.

Fylkeskommunen ønsker å bidra til kompetanseheving blant rådgiverne i ungdomsskolen, og har tilbudt videreutdanning til denne gruppen. Studieavgiften må imidlertid betales av den enkelte kommune, og foreløpig har oppslutningen om tilbudet vært liten blant rådgiverne i ungdomsskolen.

Fylkeskommunen inngikk i november 2008 en intensjonsavtale med KS om samarbeid om ”det 13-årige læringsløpet”. Avtalen skal underskrives av alle kommunene, og går i første omgang fram til 2011. Målet er å forplikte kommunen til å bidra i samarbeidet til å se skoleløpet som en helhet. Avtalen er et ledd i fylkeskommunens satsing på å få flere ungdommer til å fullføre videregående opplæring, og peker på aktuelle oppgaver og områder der grunnskolen og videregående skole har mye å hente på et bedre samarbeid. Eksempler som trekkes fram er bl.a.:

- Faget Utdanningsvalg i ungdomsskolen (tidl. Programfag til valg, se kap. 4.1)
- Ordningen med valg av fag i videregående skole for grunnskoleelever
- Rådgivning/karriereveiledning
- Gode informasjons- og overgangsrutiner mellom grunnskole og videregående skole i god tid før skoleskifte

Fylkeskommunen betaler for ungdomsskolenes deltakelse i Utdanningsvalg med prosjektmidler fra ”Flere gjennom”.

Fylkesadministrasjonens inntrykk er at det samarbeides godt lokalt mellom videregående skoler og omkringliggende ungdomsskoler. De mener også at omfanget av og kvaliteten av det informasjonsarbeidet som drives mot ungdomsskolen har blitt bedre etter at fylkeskommunen fikk et mer formelt ansvar for yrkes- og utdanningsveiledning i ungdomsskolen.

For å nå elevene direkte utarbeider fylkeskommunen en del informasjonsmateriell. Alle elever får en katalog over skoletilbud i fylket, samt informasjonsbrosjyren ”*Vil bli noe*”. Alle elever på 8. trinn får heftet ”*Min framtid*” som brukes som grunnlag for refleksjon gjennom hele ungdomsskoletida. På nettet ligger blant annet vilbli.no, hvor fylkeskommunen legger inn egne tekster for Nord-Trøndelag.

I samarbeid med NAV planlegger fylkeskommunen å opprette karrieresentre i Namsos og Verdal. Det er opprettet en prosjektlederstilling som finansieres ved prosjektmidler. Oppgavene til karrieresentrene er å tilby karriereveiledning til ungdom og voksne utenfor utdanningssystemet. De skal også fungere som ressursentre for rådgivere i skolen (også fra grunnskolen).

5.3 Vurdering

I hvilken grad ivaretar fylkeskommunen sitt fagansvar for yrkes- og utdanningsveiledning i ungdomsskolen i forhold til å

- bidra til et godt samarbeid, og
- informere grunnskolen om tilbud i videregående skole?

Vår gjennomgang viser at samarbeidet med ungdomsskolen fungerer jevnt over godt – sett fra den videregående skolen side. Rådgiverne og fylkesadministrasjonen mener likevel at samarbeidet kan bli bedre.

Gjennomgangen viser også at fylkeskommunen sentralt har iverksatt mange tiltak som ledd i ivaretagelsen av fagansvaret, blant annet i form av nettverk og tilrettelegging for kompetanseutvikling/videreutdanning for rådgivere i ungdomsskolen. Fylkeskommunen

bruker direkte ressurser inn mot ungdomsskolen blant annet gjennom faget Utdanningsvalg og utarbeidig av informasjonsmateriell. Veilednings- og informasjonsansvaret ivaretas også lokalt gjennom samarbeid mellom rådgivere på de enkelte skolene i et område, og ved at rådgivere fra videregående skole informerer elever på ungdomsskolen direkte i besøk.

Et godt samarbeid og kompetanseoverføring forutsetter gjensidig vilje til og interesse for samarbeid mellom videregående skole og ungdomsskolen. Det vil for fylkeskommunen alltid være en utfordring å informere godt nok, og for å få til en heving av kvaliteten er det viktig at rådgiverne ved ungdomsskolene deltar på nettverkssamlinger og har mulighet til å benytte seg av tilbudet om videreutdanning. Så lang er det imidlertid få rådgivere i ungdomsskolen som har benyttet seg av tilbudet om videreutdanning Samarbeidsavtalen som er inngått med kommunene kan være et nyttig hjelpemiddel her, men revisjonen mener at fylkeskommunen også må vurdere andre virkemidler for å stimulere kommunene. Trang økonomi kan være en årsak til at få rådgivere i ungdomsskolen til nå har benyttet seg av tilbudet om kompetanseheving.

6 Delt rådgivningstjeneste

6.1 Revisjonskriterier

Fylkestinget fattet 28.04.05 (sak 36/2005) vedtak om at rådgivningstjenesten i Nord-Trøndelag deles i en del for yrkes- og utdanningsveiledning og en del for sosialpedagogisk rådgivning. Vedtaket er fattet med bakgrunn i St.mld nr. 16 (2006-2007)³. Delt rådgivningstjeneste skulle være operativ fra og med skoleåret 2006/2007.

Problemstillingen om delt rådgivningstjeneste vurderes opp mot følgende revisjonskriterier; som er hentet fra fylkestingets vedtak i sak 36/05:

1. Delt rådgivningstjeneste er innført på alle videregående skoler
2. Kompetansehevingstiltak er iverksatt for yrkes- og utdanningsveiledere
3. Koordinerende organ på fylkesnivå er opprettet
4. Regionale nettverk er videreutviklet
5. Styrkingen av karriereveiledningen har ikke gått på bekostning av den sosialpedagogiske rådgivningen
6. God koordinering av tilbudet til elever med sammensatte behov

³ I Stortingsmelding 16 (2006-2007) kap. 6.3.8 står det at ”delt rådgivningstjeneste skal styrke og profesjonalisere (heve kvalitet og kompetanse) yrkes- og utdanningsveiledningen, bidra til et nært samarbeid med interne og eksterne aktører. Styrkingen skal ikke gå ut over den sosialpedagogiske rådgivningstjenesten – det er viktig med samarbeid og koordinering til elever med sammensatte behov.

6.2 Data

Delt rådgivningstjeneste er innført på alle videregående skoler

Ifølge funksjonsleder ved Avdeling for videregående opplæring er delt rådgivningstjeneste innført på alle skoler fra og med skoleåret 2006/2007. Dette innebærer at det er etablert et skille mellom karriereveiledning og sosialpedagogiske rådgivning. Rådgivningstjenesten er noe ulikt organisert på skolene; enkelte skoler har egne rådgivere for de to områdene, mens på andre skoler kan samme person ha ansvar for begge typer rådgivning. Det er først og fremst mindre skoler med liten rådgiverressurs som har sistnevnte ordning.

Spørreundersøkelsen gjennomført blant rådgivere og kontaktlærere viser at ikke alle kontaktlærere kjenner til at skolen deres har innført delt rådgivningstjeneste. 10 % av kontaktlærerne svarer ”nei” på spørsmål om skolen dere har innført delt rådgivningstjeneste, og over 20 % svarer ”vet ikke”.

To år etter innføringen av delt rådgivningstjeneste mener 37 % av rådgivere at det ikke er tydelige ansvarsområder for karriereveiledere og sosialpedagogiske rådgivere. I kommentarfelt i spørreundersøkelsen påpekes det at man oppfatter at det fortsatt er gråsoner i forhold til ansvar og arbeidsfordeling mellom de ulike rådgivertypene.

Kompetansehevingstiltak er iverksatt for yrkes- og utdanningsveiledere

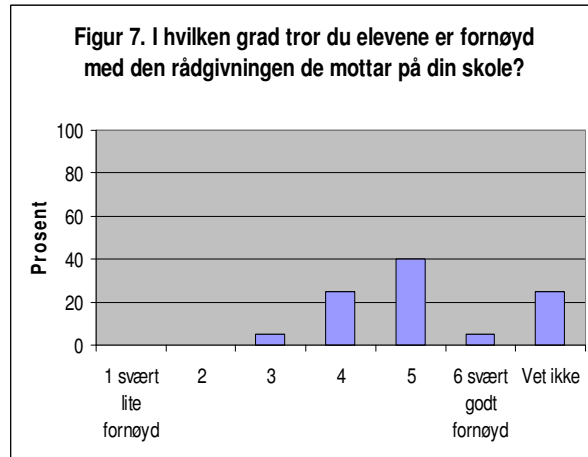
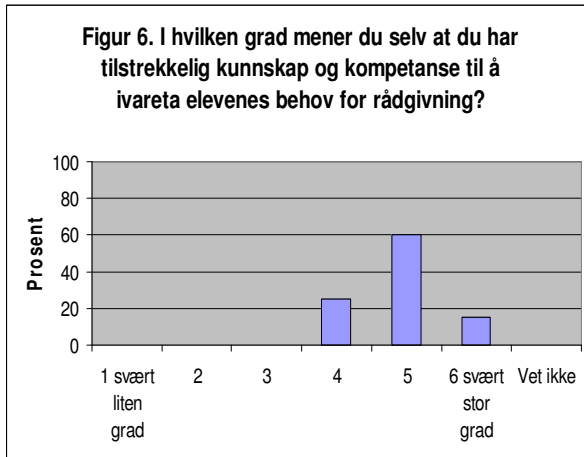
Yrkes- og utdanningsveiledere må besitte ulike typer relevant kompetanse for å kunne veilede elever på best mulig måte. Det er her blant annet snakk om kompetanse om karriereplanlegging, arbeidslivskunnskap og veiledningskunnskap – kunnskap om ”hvordan gjøre valg” (Buland og Mathiesen 2008).

Fylkeskommunen har satt som krav at karriererådgiverne skal ha gjennomført kompetansehevingstiltak innen en 3-årsperiode⁴. Én måte å skaffe seg kompetansen på er å gjennomføre et 30 poengs studium i faget karriereveiledning utarbeidet av Høgskolen på Lillehammer. Ifølge fylkesadministrasjonen har 50 personer i Nord-Trøndelag har til nå tatt studiet. Det er også for den sosialpedagogiske delen utarbeidet et tilsvarende utdanningsløp som startet opp høsten 2008. Det vil sannsynligvis bli satt nasjonale kompetansekrav til framtidens rådgivere. I NOU 2008:18 Fagopplæring for framtida heter det: *Utvalget foreslår at Kunnskapsdepartementet fastsetter nasjonale kompetansekrav for å arbeide som utdannings- og yrkesrådgivere i grunnskolen og videregående opplæring og ved karrieresentre* (s. 89).

Alle karriereveilederne som har svart på spørreundersøkelsen har fått tilbud om videreutdanning innenfor tema som berører deres rolle som rådgiver. De aller fleste sosialpedagogiske rådgiverne har også fått tilbud om kompetanseheving. Så godt som alle rådgiverne – uavhengig av type – er i gang med eller har gjennomført slik kompetanseheving (92 %).

Undersøkelsen viser at rådgiverne selv mener de i stor grad besitter tilstrekkelig kunnskap og kompetanse til å ivareta elevenes behov for rådgivning. Flertallet mener også at elevene er godt fornøyd med den rådgivningen de får, se figurene 6 og 7.

⁴ Arbeidsgruppe for rådgivning/yrkes- og utdanningsveiledning (opprettet i forbindelse med innføringen av Kunnskapsløftet) laget utkast til kompetansekravet. Utkastet ble sendt skolene og koordineringsgruppa for rådgivning på høring. Deretter ble kravet godkjent av styringsgruppa for Kunnskapsløftet.

Ifølge fylkesadministrasjonen har fylkeskommunen ingen bevisst rekrutteringsstrategi til rådgiverstillingene.

Koordinerende organ på fylkesnivå er opprettet

I 2006 ble det i Nord-Trøndelag opprettet en koordineringsgruppe innen karriereveiledning (tidligere kalt Samarbeidsforum). Funksjonsleder ved Avdeling for videregående opplæring er leder for gruppa som består av representanter fra NAV, LO, NHO, KS, opplæringskontorene, Høgskolen i Nord-Trøndelag, kommunene, fylkesmannen, rektorer ved videregående skoler og Avdeling for videregående opplæring i fylkeskommunen. Det koordinerende organet har som mandat å være med å styrke yrkes- og utdanningsveiledningen gjennom blant annet å tilby skoloring, initiere forsøk og iverksette strategier for å bidra til rådgivning av høy kvalitet. Videre er koordineringsorganet referansegruppe i forhold til arbeidet med "Flere gjennom", samt arbeidet med oppretting av karrieresentra og i planlegging av kompetansehevingstiltak.

Regionale nettverk er videreutviklet

Regionale rådgivernettsverk har eksistert i mange år. Disse består av rådgivere både fra grunnskole, videregående skole, opplæringskontor og andre etter behov. Fylkeskommunen arrangerer årlige samlinger for alle rådgivere i grunnskole og videregående skole i fylket med ulike tema innenfor rådgiverfeltet.

71 % av karriererådgiverne i vår spørreundersøkelse har deltatt på faglige nettverkssamlinger i regi av fylkeskommunen.

Nord-Trøndelag har ingen rådgiverkoordinator, men ansvarlig for rådgivningstjenesten ved Avdeling for videregående opplæring i NTFK deltar i det nasjonale nettverket for rådgiverkoordinatorer. Dette er et nettverk som Utdanningsdirektoratet har tatt initiativ til.

Styrkingen av karriereveiledningen har ikke gått på bekostning av den sosialpedagogiske rådgivningen

De sosialpedagogiske rådgiverne som har svart på spørreundersøkelsen mener at elevenes behov for sosialpedagogisk rådgivning i stor grad blir tilfredsstillt ved deres skole. Mange rådgivere peker imidlertid på ressursmangel som en utfordring for å kunne gi et godt nok tilbud, og da særlig til sosialpedagogisk rådgivning.

Som tidligere nevnt er det også for den sosialpedagogiske delen utarbeidet et tilsvarende utdanningsløp som for karriereveiledere. Oppstart var høsten 2008, men interessen for studiet har ikke vært like stor blant sosialpedagogiske rådgivere. Fylkeskommunen har foreløpig ikke vedtatt kompetansekrav for denne gruppen slik de har gjort for karriereveiledere.

Fylkesadministrasjonen er ikke fornøyd med den lave interessen for kompetanseheving innenfor sosialpedagogisk rådgivning.

God koordinering av tilbudet til elever med sammensatte behov

Rådgiverne ble i spørreundersøkelsen stilt et åpent spørsmål om hvordan rådgivningstilbudet til elever med sammensatte behov koordineres ved deres skole. Svarene viser at koordineringen er noe ulik fra skole til skole, og avhengig av type situasjon og behov den enkelte elev har. På en del av skolene skjer koordineringen gjennom fastsatte rutiner og samarbeidsfora som har jevnlig møter. På andre skoler skjer koordineringen i større grad fra sak til sak, og samarbeidet og ansvarsfordelingen kan bli mer tilfeldig. Behovet for å opprette faste samarbeidsarenaer mellom rådgivere, kontaktlærere og eksterne hjelperessurser varierer ut fra hvor stort omfanget av elever med sammensatte behov er ved den enkelte skole. Flere av rådgiverne trekker fram at samlokalisering med andre rådgivere og eksterne hjelperessurser er positivt.

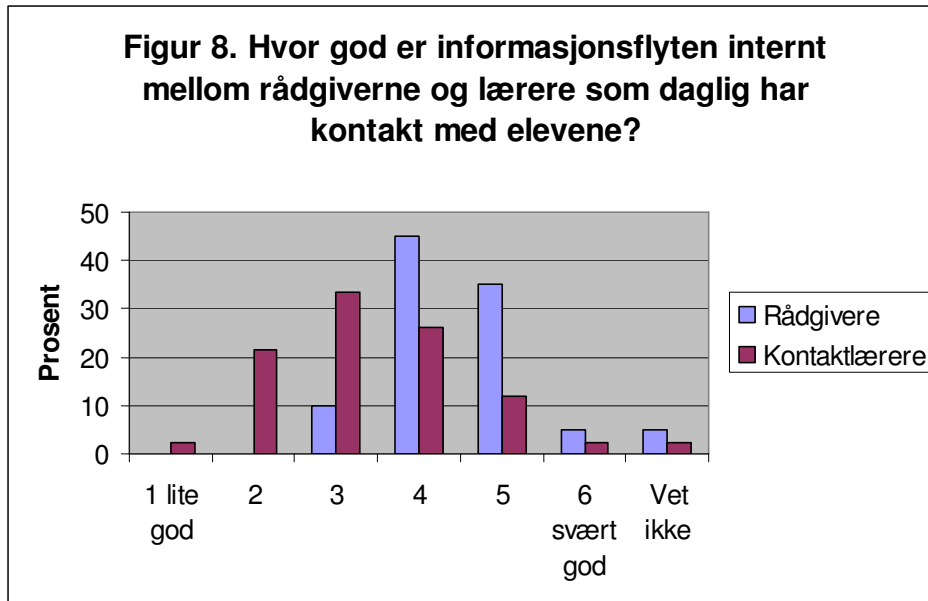
Kommentarer fra rådgiverne peker på at det ofte kan være vanskelig å ”dele opp” eleven i en ”karrierebit” og en ”sosialpedagogisk bit”, og at rådgiverne er svært avhengig av et godt samarbeid seg i mellom for å kunne se og hjelpe eleven.

Ifølge St.mld nr 16 (2006-2007) skal rådgivning være ”hele skolens ansvar”. Dette innebærer at arbeidet med rådgivning skal være forankret i skolens ledelse og personale. Ifølge Buland og Mathiesen (2008) er kontaktlæreren sentral i rådgivningsarbeidet, som den som møter eleven først og oftest. De skriver at ” *kontaktlæreren er på mange måter frontlinjeaktøren også i arbeidet med rådgivning, både når det gjelder yrkes- og utdanningsrådgivning og sosialpedagogisk rådgivning. I tillegg kan alle faglærere ha en rolle i karriereveiledningen, gjennom å bidra til å gi arbeidslivskunnskap en plass i undervisningen, der det naturlig passer inn i fagplaner*” (s. 24).

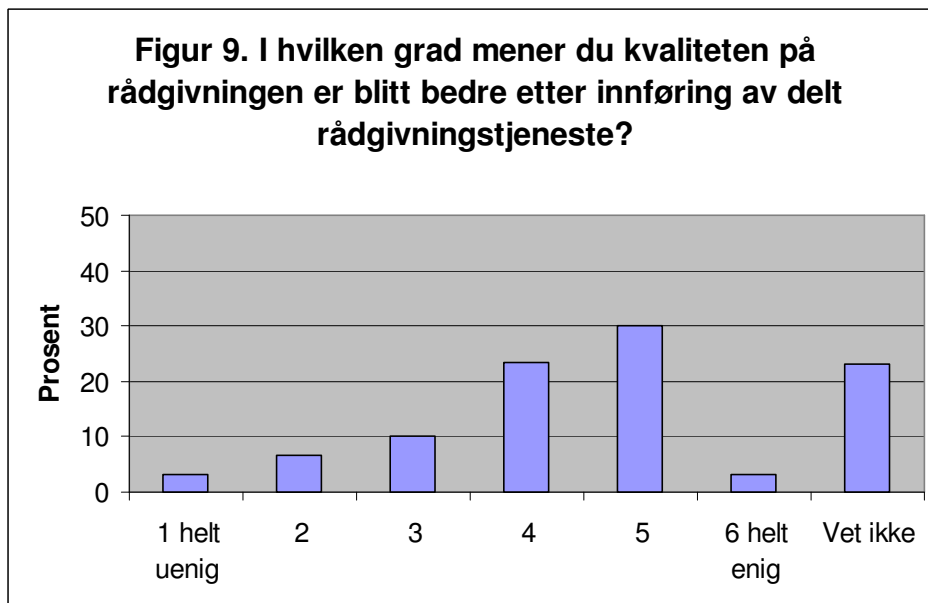
Kontaktlærere får ofte henvendelser fra elever som gjelder valg av fag, praksis og videre studier/karriere. Flertallet (61 %) henviser som regel/alltid elevene videre til skolens rådgivere, mens 39 % gjør sjelden dette.

På grunn av lærernes viktige rolle i ”førstelinja” er det viktig med et fungerende nettverk rundt læreren. Rådgiverne kommenterer i spørreundersøkelsen at det er viktig med skolering av lærere – både på egen videregående skole og i ungdomsskolen.

Resultater fra spørreundersøkelsen viser at rådgiverne jevnt over mener at informasjonsflyten mellom rådgivere og lærere er bedre enn det kontaktlærerne har inntrykk av, se figur 8.

Alle som oppga at de har delt rådgivningstjeneste på sin skole, ble spurt om kvaliteten på rådgivningen har blitt bedre etter innføringen av delt tjeneste. Vi ser av figur 9 at flertallet mener at kvaliteten har blitt bedre.

6.3 Vurdering

Resultater fra nasjonal evaluering av forsøk med delt rådgivningstjeneste⁵ viser at

”(...) en opprydding og spesifisering av ansvar, roller og oppgaver, sammen med deling av rådgivningstjenesten, har bidratt til å styrke utdannings- og yrkesveiledningen på prosjektskolene. Deling av tjenesten ser ikke ut til å ha svekket det sosialpedagogiske arbeidet, snarere tvert imot. Flere steder har skoleeier også styrket det sosialpedagogiske arbeidet parallelt med prosjektet. En viktig erfaring er også at mangfold, sammenheng og kvalitet i tiltakene er viktig for elevene. For øvrig bekrefter erfaringene fra prosjektet at kjeder av tiltak og egenerfaring og praktisk utprøving av yrker og fag er de viktigste konkrete strategiene i utdannings- og yrkesveiledningen. Utdannings- og yrkesveiledning som hele skolens ansvar må følges konkret opp i skolens planarbeid, og forankres i skoleledelsen og hos skoleeier. Kvaliteten på veiledningen bør etterspørres jevnlig i forhold til konkrete kriterier for å sikre at elevene får et godt tilbud. (NOU 2003:16 I første rekke: Forsterket kvalitet i en grunnopplæring for alle)

Revisjonens undersøkelser viser at i Nord-Trøndelag har man:

- Innført delt rådgivningstjeneste på alle videregående skoler

Delt rådgivningstjeneste er innført på alle de videregående skolene i fylket fra skoleåret 2006/2007 i tråd med fylkestingets vedtak.

- Iverksatt kompetansehevingstiltak for yrkes- og utdanningsveiledere

Økt kompetanse blant rådgiverne er viktig for å møte de økende utfordringene både når det gjelder yrkes- og utdanningsveiledning og det sosialpedagogiske arbeidet. Fylkeskommunen har satt krav til kompetanse for yrkes- og utdanningsveiledere, og tilbud om kompetansehevingstiltak har gått ut til alle. Undersøkelsen viser at alle yrkes- og utdanningsveilederne har gjennomført, eller er i gang, med videreutdanning. Resultatene fra spørreundersøkelsen viser at rådgiverne selv mener selv de har god kompetanse på sitt område.

Revisjonen ser det som positivt at karriererådgiverne benytter seg av muligheten for videreutdanning og at det stilles krav om kompetanse fra fylkeskommunens side. Fylkeskommunen har imidlertid ingen bevisst rekrutteringspolitikk når det gjelder rådgiverstillinger i den videregående skolen i dag.

- Opprettet koordinerende organ på fylkesnivå

Det er opprettet et koordinerende organ for rådgivning på fylkesnivå i tråd med fylkestingets vedtak.

⁵ Prosjektet ”Delt rådgivningstjeneste” ble initiert av Utdannings- og forskningsdepartementet med oppstart høsten 2000. Prosjektet ble ledet fra Læringssenteret, og gikk over 3 år. Det overordnede målet har vært å: ”Styrke yrkes- og utdanningsrådgivningen gjennom forsøk med delt rådgivningstjeneste slik at elever i grunn- og videregående skole settes bedre i stand til å foreta bevisste utdanningsvalg, uten at den sosialpedagogiske rådgivningen svekkes.” Prosjektet ble gjennomført i 4 fylkeskommuner; Akershus, Oppland, Oslo og Rogaland. SINTEF Teknologiledelse IFIM sluttevaluerte prosjektet.

- Videreutviklet regionale nettverk

Fylkeskommunen har bidratt til å videreutvikle regionale rådgivernetter i regionen i tråd med fylkestinget vedtak. Utfordringen for fylkeskommunen her er å inkludere alle rådgiverne i ungdomsskolen.

- Fylkestinget la til grunn, da delt rådgivningstjeneste ble vedtatt, at **styrkingen av karriereveiledningen ikke skulle gå på bekostning av den sosialpedagogiske rådgivningen**. Undersøkelsen viser at fylkeskommunens fokus på karriereveiledningen ikke har gått direkte på bekostning av den sosialpedagogiske rådgivningen, men at sistnevnte er svekket *relativt* i forhold til karriereveiledningen. Sosialpedagogiske rådgivere har i likhet med karriereveilederne fått tilbud om kompetanseheving i form av et 30 poengs studium, men det er ikke satt tilsvarende krav til gjennomføring til denne gruppen. Dette sier noe om feltets status. Revisjonen mener at man for å styrke rådgivningen i skolen også må fokusere på den sosialpedagogiske biten, både i forhold til kompetansekrav og ressurser. Ny forskrift om rådgivningstjenesten som i dag er på høring kan bidra til å styrke fokuset, ved at det her foreslås at det stilles kompetansekrav til begge rådgiverstillingene.

- For at delt rådgivningstjeneste skal fungere til beste for *hele* eleven, er det nødvendig med **god koordinering av tilbudet til elever med sammensatte behov**. Resultatene fra spørreundersøkelsen til rådgivere og kontaktlærere tyder på at koordineringen løses ulikt fra skole til skole. Delt rådgivningstjeneste skal bidra til at rådgiverne får spisskompetanse på sine områder, men for at elever med sammensatte behov skal få best mulig rådgivning er det nødvendig med en samordning av innsatsen. Undersøkelsen viser at her har skolene fortsatt en del å hente.

Det er sagt at rådgivning skal være hele skolens ansvar. Undersøkelsene viser at både elever, rådgivere og kontaktlærere mener læreren spiller en viktig rolle i "førstelinja" overfor elevene. Revisjonen mener det er viktig med økt bevissthet rundt lærernes rolle i rådgivningen.

7 Konklusjon

Dette forvaltningsrevisjonsprosjektet har fokusert på tre forhold ved rådgivningen i skolen:

- Elevenes oppfatning av rådgivningen,
- fylkeskommunens ansvar for yrkes- og utdanningsveiledning i ungdomsskolen, og
- ordningen med delt rådgivningstjeneste.

Undersøkelsene viser kort oppsummert at elevene i Nord-Trøndelag jevnt over er fornøyd med den rådgivningen de får på både ungdomsskolen og videregående skole om valg av videre utdanning og yrke. Samme tendens ser vi i Utdanningsdirektoratets elevundersøkelse. Det er imidlertid en del elever som mener de ikke får den informasjon og veiledning de har behov for. For å gi *alle* elever – ikke bare de som ser at de har et behov og oppsøker rådgiver selv – et godt rådgivningstilbud, må rådgiverne vurdere strategier for å nå disse elevene. Vi fikk inn svar fra kun en liten andel av elevene i videregående skole, og det er grunn til å tro at utvalget er noe skjevt. Dette er viktig å ha i mente i tolkningen av resultatene fra spørreundersøkelsen.

Gjennomgangen viser at fylkeskommunen ivaretar sitt fagansvar for yrkes- og utdanningsveiledning i ungdomsskolen på en tilfredsstillende måte, og best i forhold kunnskapsdeling. Det er færre rådgivere i ungdomsskolen enn i videregående skole som tar videreutdanning. Dette antas å ha sammenheng med trang kommuneøkonomi. Det er fortsatt forbedringspotensial når det gjelder samarbeidet mellom ungdomsskolene og de videregående skolene.

Ordningen med delt rådgivningstjeneste er innført ved alle videregående skoler i fylket. Fylkestingets vedtak om å opprette koordinerende organ for rådgivning i skolen er fulgt opp, i likhet med tiltak for å bidra til å videreutvikle regionale rådgivernetter i regionen og kompetansehevingstiltak for karriererådgivere.

Både nasjonalt og fylkeskommunalt har det de siste årene vært størst fokus på karriereveiledning, blant annet som et tiltak for å unngå feilvalg og omvalg blant elever. Tilbakemeldinger fra rådgivere i vår undersøkelse tyder imidlertid på at frafall i minst like stor grad skyldes at elevene har problemer av sosialpedagogisk art, og at den sosialpedagogiske rådgivningen må styrkes for å motvirke dette. Våre undersøkelser viser at fylkeskommunens fokus på karriereveiledning i skolen ikke har gått direkte på bekostning av den sosialpedagogiske rådgivningen, men at sistnevnte er svekket *relativt* i forhold til karriereveiledningen. Sosialpedagogiske rådgivere har i likhet med karriereveilederne fått tilbud om kompetanseheving, men det er ikke satt tilsvarende krav til gjennomføring til denne gruppen.

For at delt rådgivningstjeneste skal fungere til beste for *hele* eleven, er det nødvendig med god koordinering av tilbudet til elever med sammensatte behov. Dette gjøres noe ulikt på skolene i dag, og det gjenstår noe samordning av innsatsen for at dette skal bli et best mulig tilbud. Revisjonen mener det er viktig med økt bevissthet rundt lærernes rolle i rådgivningen.

8 Høring

Rapporten har vært på høring til fylkesrådet i Nord-Trøndelag fylkeskommune. Høringssvaret datert 13.01.09 er i sin helhet vedlagt rapporten.

Revisjonen tar til etterretning at fylkesrådet i sitt høringssvar ber om at man i planlegging av framtidige forvaltningsrevisjoner av utdanningssektoren tar høyde for at eventuelle spørsmål til elevene blir samordnet med Elevundersøkelsen, eller at det legges inn tid slik at en gjennom arbeid på skolene og eventuelle purringer kan få en svarprosent som er høyere enn for spørreundersøkelsen gjennomført i forbindelse med denne forvaltningsrevisjonen. Revisjonen vil samtidig legge til at gjennomføringen (planlegging og utsendelse) av vår spørreundersøkelse til elevene i den videregående skolen ble avklart med fylkesadministrasjonen i forbindelse med oppstart av prosjektet i juli 2008.

Litteraturliste

- Buland, Trond og Ida Holth Mathiesen: *"Gode råd?" En kunnskapsoversikt over feltet yrkes- og utdanningsrådgivning, sosialpedagogisk rådgivning og oppfølgingstjenesten i norsk skole.* SINTEF teknologiledelse 2008.
- Buland, Trond og Vidar Havn: *De første skritt er tatt. Veien videre venter. Sluttrapport fra evalueringen av prosjektet "Delt rådgivningstjeneste".* SINTEF teknologiledelse 2003.
- NOU 2003:16 *I første rekke: Forsterket kvalitet i en grunnopplæring for alle.*
- NOU 2008:18 *Fagopplæring for framtida.*
- Stortingsmelding nr. 30 (2003-2004) *Kultur for læring.*
- Stortingsmelding nr 16 (2006-2007) *...og ingen sto igjen.*
- Stortingsmelding nr 31 (2007-2008) *Kvalitet i skolen*
- www.ssb.no/
- www.skoleporten.no/

KomRev Trøndelag IKS
Fylkets Hus

7735 STEINKJER

Forvaltningsrevisjon nr 1700-1/2008 Rådgivning i skolen i Nord-Trøndelag fylkeskommune - Høring

Fylkesrådet slutter seg i hovedsak til den framlagte høringsrapporten, men har kommentarer til enkelte punkter:

Innledningsvis vil fylkesrådet bemerke følgende. Forvaltningsrevisjon er et vesentlig bidrag til kvalitetssikring av fylkeskommunens forvaltning og tjenesteproduksjon. Fylkesrådet er derfor opptatt av at det skal gis gode muligheter for innsyn i hvordan organisasjonen arbeider. Vi ser av høringsutkastet at bare 400 av 5 500 elever har svart på undersøkelsen fra KomRev. Utdanningssektoren er gjennom Opplæringsloven pålagt å ha et system for kvalitetsutvikling. Elevundersøkelsen gjennomføres hvert år i januar/februar og gir informasjon om hvordan elevene oppfatter kvaliteten på det tilbudet som gis. Hvert fylke kan legge inn tilleggsspørsmål i undersøkelsen. Det jobbes aktivt på alle skoler, også i samarbeid med elevorganisasjonen og elevrådsstyrene ved alle skoler, for å få så høy svarprosent som mulig på denne undersøkelsen.

Fylkesrådet ber derfor om at man i planlegging av framtidige forvaltningsrevisjoner av utdanningssektoren tar høyde for at eventuelle spørsmål til elevene blir samordnet med denne undersøkelsen eller at det legges inn tid slik at en gjennom arbeid på skolene og ev purringer kan få en svarprosent som er høyere enn for denne undersøkelsen.

Pkt 1.2 "Flere gjennom"

Målsetting i forhold til ungdom som gjennomfører videregående opplæring er i henhold til FT-sak 08/42 satt til 90 %.

De siste tallene som er offentliggjort fra SSB viser at det for kullet som startet opp i 2002 var det 23 % som hadde avbrutt videregående opplæring 5 år etter at de hadde fullført grunnskolen. I denne gruppen hadde 15 % avbrutt utdanningen og 8 % hadde strøket eller ikke tatt nødvendige fag. I økonomiplanperioden er målet at denne andelen skal reduseres til 10%. Det vil si at 90 % skal ha fullført eller fortsatt være under utdanning. I statistikken fra SSB regnes ikke elever som slutfører videregående opplæring med kompetanse på lavere nivå (planlagt opplæringsløp med bare deler av læreplanmålene) som fullført. For å kunne sammenligne oss med resten av landet brukes SSBs definisjon for gjennomføring.

Det er stor faglig enighet om at elever som mangler forutsetninger for å gjennomføre videregående opplæring med studiekompetanse eller fagbrev står langt bedre rustet ved et planlagt løp med begrensede læreplanmål. Denne problemstillingen er derfor viktig i prosjektet.

Pkt 2.1 Avgrensing

Ifølge rapporten går det fram at prosjektet ”Flere gjennom” ikke er evaluert per i dag. Jfr prosjektplanen skal det rapporteres underveis hvert år. Underveisevalueringen er igangsatt og det tas sikte på å legge fram en rapport på tiltak som er igangsatt og ev resultat til fylkestinget i februar.

Pkt 3.1 Om dataenes gyldighet og relevans

Spørreundersøkelsen som er brukt er lagt ut på It's learning med tilgang for alle elever i videregående skole i fylket. Vi har ca 5 500 elever i våre skoler, og da er 400 svar et forholdsvis tynt grunnlag å trekke klare slutninger på.

De elevene som har svart tilhører i stor grad studieforbereidende utdanningsprogram.

Det kan være grunn til å tro at vi hadde fått et mer nyansert bilde av tjenesten dersom antall svar hadde vært større og at det var en større spredning i forhold til utdanningsprogram.

Pkt 4.1 Rådgiving i ungdomsskolen

Rapporten viser at opplevelsen av om faget Utdanningsvalg har vesentlig nytte i forhold til valg av videregående skole og programområder, er svært varierende.

Hele 20 % av respondentene synes faget har vært ”svært lite nyttig”.

Dette kan bero på at faget først fra høsten 2008 er blitt obligatorisk, og at de som er spurt i undersøkelsen har hatt faget i en utprøvningsfase.

Det legges stor vekt på at dette faget skal bidra til færre feilvalg. Det er derfor viktig at effekten av faget følges nøye framover.

Pkt 5.2.2 Sentralt koordinerte tiltak

Rapporten fremhever at overgang mellom grunnskole og videregående skole kan være et ”kritisk punkt” for elevene. Dette understreker noe fylkeskommunen allerede er kjent med, og det settes inn store ressurser for å bedre denne overgangen. Intensjonsavtaler mellom fylkeskommunen og de enkelte kommuner er et ledd i dette arbeidet.

Videre er det under arbeid opprettelse av karriereveiledningssenter som bl.a. skal ivareta og styrke samarbeidet mellom grunnskole og videregående skole.

Det jobbes også med en helhetlig strategi for rådgiving i et livslangt perspektiv. Denne legges fram som sak for fylkestinget i april d.å.

Pkt 6.2 Data

Delt rådgivningstjeneste

Delt rådgivningstjeneste i de videregående skoler er ifølge rapporten ikke like godt gjennomført ved alle skolene. Delingen var i henhold til St.meld.16 (2006-2007) et ledd i arbeidet med å styrke yrkes- og utdanningsveiledningen. At den sosialpedagogiske rådgivningen beskrives som *relativt* svekket i forhold til karriereveiledningen, kan være at fokuset bevisst har vært retta mot karriereveiledningen. Målet i St.meld. 16 var faktisk å styrke denne tjenesten relativt.

Kompetansekrav for både karriereveiledere og sosialpedagogiske rådgivere har vært på høring i forbindelse med ny forskrift om rett til rådgivning i videregående opplæring.

Med hilsen

Alf Daniel Moen
fylkesrådsleder